

Cyrano de Bergerac

---

teatri peatoetaja

153. hooaeg

EINO TAMBERG

Cyrano de Bergerac

OOPER KAHES VAATUSES EDMOND ROSTAND'I NÄIDENDI ALUSEL /
OPERA IN TWO ACTS, BASED ON THE PLAY BY EDMOND ROSTAND

Libretist / Librettist Jaan Kross

Muusikajuht ja dirigent / Musical Director and Conductor Risto Joost

Dirigendid / Conductors Martin Sildos, Taavi Kull

**Lavastaja, kostüümi- ja lavakujundaja, valgus- ja videokujunduse idee autor /
Director, Costume and Set Designer, Author of lighting and video design concept**

Mare Tommingas

Valguskujundaja / Lighting Designer Andres Sarv

Videokujundaja / Video Designer Juho Porila

Kontsertmeistrid / Concertmasters Piia Paemurru, Margus Riimaa, Katrin Nuume

Peakoormeister / Head Chorusmaster Aleksandr Bražnik

Koormeister / Chorusmaster Kristi Jagodin

Koori kontsertmeister / Chorus Concertmaster Katrin Nuume

Lavastaja assistent / Director's Assistant Merle Jalakas

Inspitsient / Stage Manager Ülle Tinn

**ESIETENDUS 22. APRILLIL 2023 VANEMUISE VÄIKESES MAJAS /
PREMIERE ON 22TH OF APRIL 2023 IN THE VANEMUINE THEATRE SMALL BUILDING**

Osades / Cast:

Poet; Cyrano de Bergerac / Poet; Cyrano de Bergerac

Raiko Raalik (Rahvusooper Estonia / Estonian National Opera) või/or Simo Breede

Roxane, Cyrano nõbu / Cyrano's cousin

Pirjo Jonas või/or Maria Listra (külalisena / guest)

Christian de Neuville

Oliver Kuusik (külalisena / guest) või/or Juhan Tralla (külalisena / guest)

Krahv de Guiche / Comte de Guiche

Tamar Nugis (Rahvusooper Estonia / Estonian National Opera) või/or

Atlan Karp (külalisena / guest)

Ragueneau, pagar ja poet / baker and poet

Rasmus Kull või/or Heldur Harry Põlda (Rahvusooper Estonia /
Estonian National Opera)

Lise, Ragueneau' naine / Ragueneau's wife

Grete Oolberg või/or Siiri Koodres

Kapten Carbon de Castel-Jaloux / Captain Carbon de Castel-Jaloux

Märt Jakobson (külalisena / guest) või/or Taavi Tampuu (külalisena / guest)

Roxane'i seltsidaam / Roxane's chaperone

Karmen Puis või/or Sandra Laagus (külalisena / guest)

Kaputsiin / Capuchin

Hisatoshi Nezu või/or Tarmo Teekivi

Poeedid / Poets

Oliver Timmusk või/or Rainer Aarsalu, Kristjan Häggblom või/or
Artur Nagel, Taavi Tampuu (külalisena / guest) või/or Egon Laanesoo

Vahisõdurid / Sentinels

Oliver Timmusk või/or Hisatoshi Nezu,
Taavi Tampuu (külalisena / guest) või/or Kristjan Häggblom

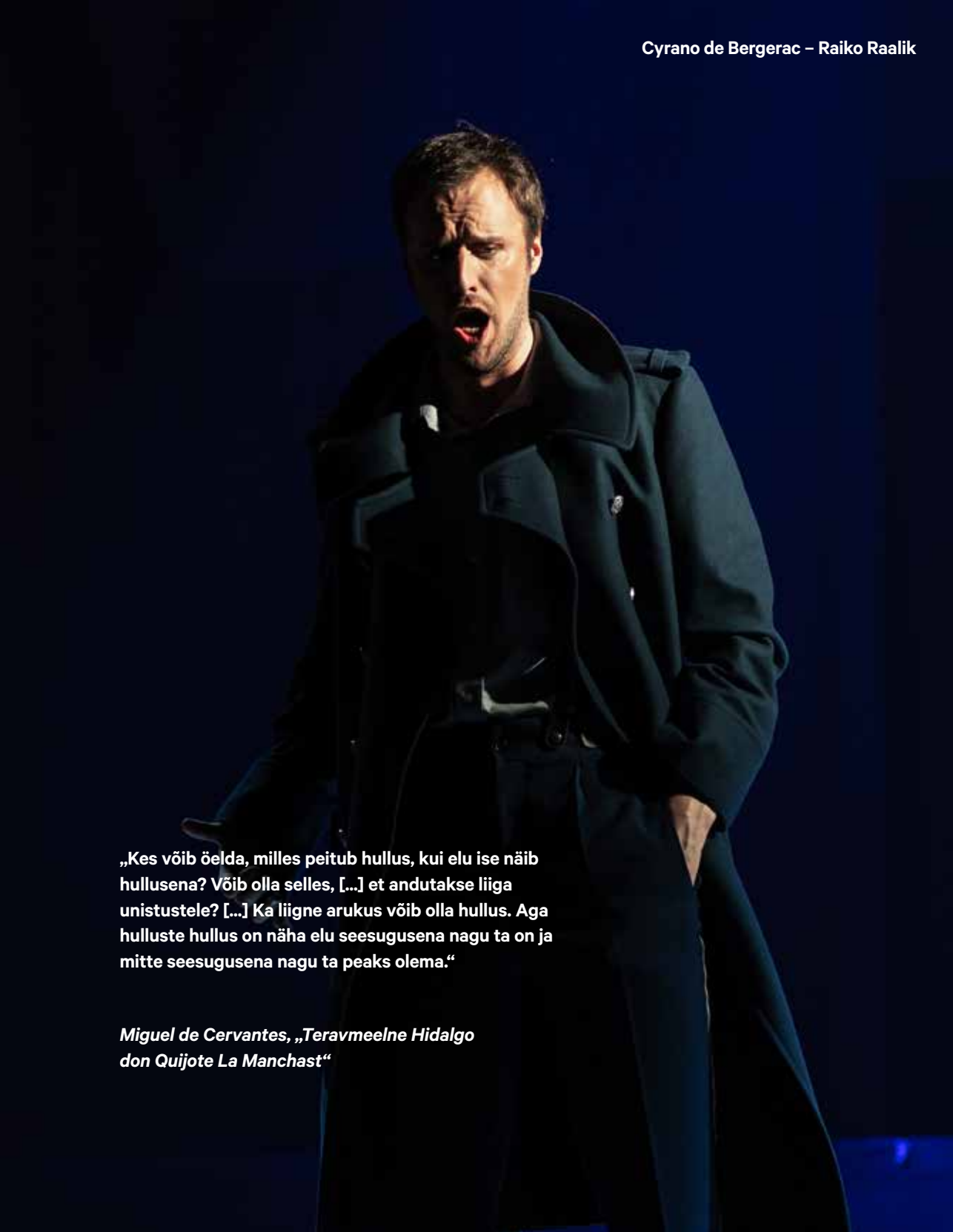
Palgamõrtsukad ja kadetid / Assassins and cadets

Rainer Aarsalu, Edgar Mikkel, Oliver Timmusk, Tarmo Teekivi, Ivar Saks,
Aleksander Lumi, Hisatoshi Nezu, Egon Laanesoo, Alo Kurvits, Artur Nagel,
Risto Orav, Elmar Pool, Uku-Markus Simmermann, Ruudo Vaher, Kristjan Häggblom

Vanemuise ooperikoori meesrühm ja sümfooniaorkester /

The men's chorus of the Vanemuine opera choir and

Vanemuine Symphony Orchestra

A man with a beard and intense expression, wearing a dark trench coat, stands against a dark blue background. He has his mouth open as if shouting or speaking passionately. The lighting is dramatic, highlighting his face and the texture of his coat.

„Kes võib öelda, milles peitub hullus, kui elu ise näib hullusena? Võib olla selles, [...] et andutakse liiga unistustele? [...] Ka liigne arukus võib olla hullus. Aga hulluste hullus on näha elu seesugusena nagu ta on ja mitte seesugusena nagu ta peaks olema.“

Miguel de Cervantes, „Teravmeelne Hidalgo don Quijote La Manchast“

Proloog

Cyrano:

Sind armastan! See õnn on kõigest, kõigest ülem!

See teeb mu hulluks! Roxane, sind armastan!

Ah – su nimi, õrn ja hell,

on kellatila – ning mu süda on ta kell.

Mu süda väriseb, ma teisiti ei ela,

ja täis ma olen nii kui kell su nime hela.

See öö, see õhk, see tund... mul hingetuks jääb rind:

ma puistan südant, ning – teil soov on kuulda mind!

[...] Ah! Mu sõnad leidsid jõu,

nii et neist väriseb seal okste sees su põu!

See on nii hurmav kõik... ja öölt saab hurma juurde

Mu mustav mantel siin kaob pimedusse suurde,

te kleidi vaelevust seal raamib tähistelk –

ma olen vari vaid, ja teie – aina helk!

I vaatus

Ragueneau Cyranost:

Tal lausa imeväärt on juba siluett –

tutt kaabul, lennus hõlm, ja tagantpoolt florett

nii mantlit kergitab kui ülbe kikkasaba...

Tõepoolest – teist nii peent ja rühikat ja vaba

ei leidu uljaspead gaskoonidegi seas!

[...] See nosplimürakas ei saa ju kuskilt mööda

nii, et ei kohkuta ja käsi kokku lööda

ja hüüta: „Liialdus! Ta võtab selle eest!“

Kuid ta ei võta eal...

Vaid nuhtleb iga meest,

kes ninast juttu teeb ka ainult ääri-veeri!

Cyrano:

Ta kutsub... mind!

[...] Nüüd rahulik?! Kuis saan?!

Nüüd välgun! Märatsen kui pöörane vulkaan!

Nüüd vajan vaenlasteks ma tervet sõjaväge!

Mul kümme kätt on nüüd ja nende hoog nii äge,

et kääbuseid ma nüüd ei löö,

vaid hiidusid!

Ah, mu sõnad... suust ma teid

ei saa, ehk küll teid siin on ootel miljoneid!

Kuid kirjutades... Jah, teen valmis kirja, mida

on mõeldud taas ja taas, nii et tast iga rida

nüüd paberile keeb just nagu lättest keeks

ja oma hingest siin ma ära kirja teeks.

Christian Roxane'ist:

Ma kardan, ta on peps ja edvistavat laadi...

Kuis teda kõnetan? Mu jutt ei ole peen,

mind häirib moodne keel... ja kombeis vigu teen...

Ma olen sõjamees, kuid muidu aravõitu...

Cyrano Christianile:

Roxane ei pettuks eal! Ei muutuks jahedaks!

Kas tahad, et me koos ta hurmaks – meie kaks?

Et nahkse hame alt, mis seljas mul, võiks minna

su siidist särki hing – hing, mille hingan sinna?

II vaatus

Roxane Christianist:

Tühisusi, mil nii suur on siiski kaal,

ei lausu kaunimalt küll ükski ta rivaal.

Ta muusa vahest kaob ja kaob ta kõnest värskus,

kuid võrratuid ideid ta samas puistab järsku!

Cyrano:

Mis on siis suudlus, täpselt võttes?

[...] üks väike saladus, mis kõrvaks avab suud,

hetk igaviku häält, kui kuulaks mesipuud...

[...] kooskõla, mille sees on lillemaiku rõõm,

viis sisse hingata teist südant väike sõõm

ja keele otsaga üks kübe maitsta hinge!

De Guiche:

Lähen... Aga teid, näen, see üks raas ei riiva...

Kuigi muretsen, et kas veel näen teid eal!

kas teate: rügement mu käsu all on seal...

[...] Sama rügement bravuurset kaardiväge,

[...] kus te nõbu on, see kiidukukk ja äge

duellimees Cyrano. Seal ta küllap tühaks teen.

III vaatus

Christian:

Su õnne tapan ehk – sest olen ilusam?
See poleks õiglane.

Cyrano:

Kas oleks ilus samm
mul tappa sinu õnn, sest nimelt mul meist kahest
on annet ütelda... mis sina... tunned vahest?

Cyrano Roxane'ile:

Tunnen, et pean täna surema...
Kõik ütlemata arm mind vaevab murena...
ja nüüd on lõpp, ning eal mu joobumuses silm...
[...] mil unus kõik maailm
te graatsiat suudeldes, ei suudle seda enam...
Näen veel te liigutust, mis oli kõigest kenam:
Nii armsalt tõtsite te otsaette kätt...
Veel seda vaimusilmas näen... Kuid jumalagajätt,
ma tunnen, käes on nüüd...
[...] Mu süda lahkunud teist pole silmapilguks,
ja kuidas ta ka verd sel minutil ei tilguks
Ta surseski veel täis te kallist nime on...

Epiloog

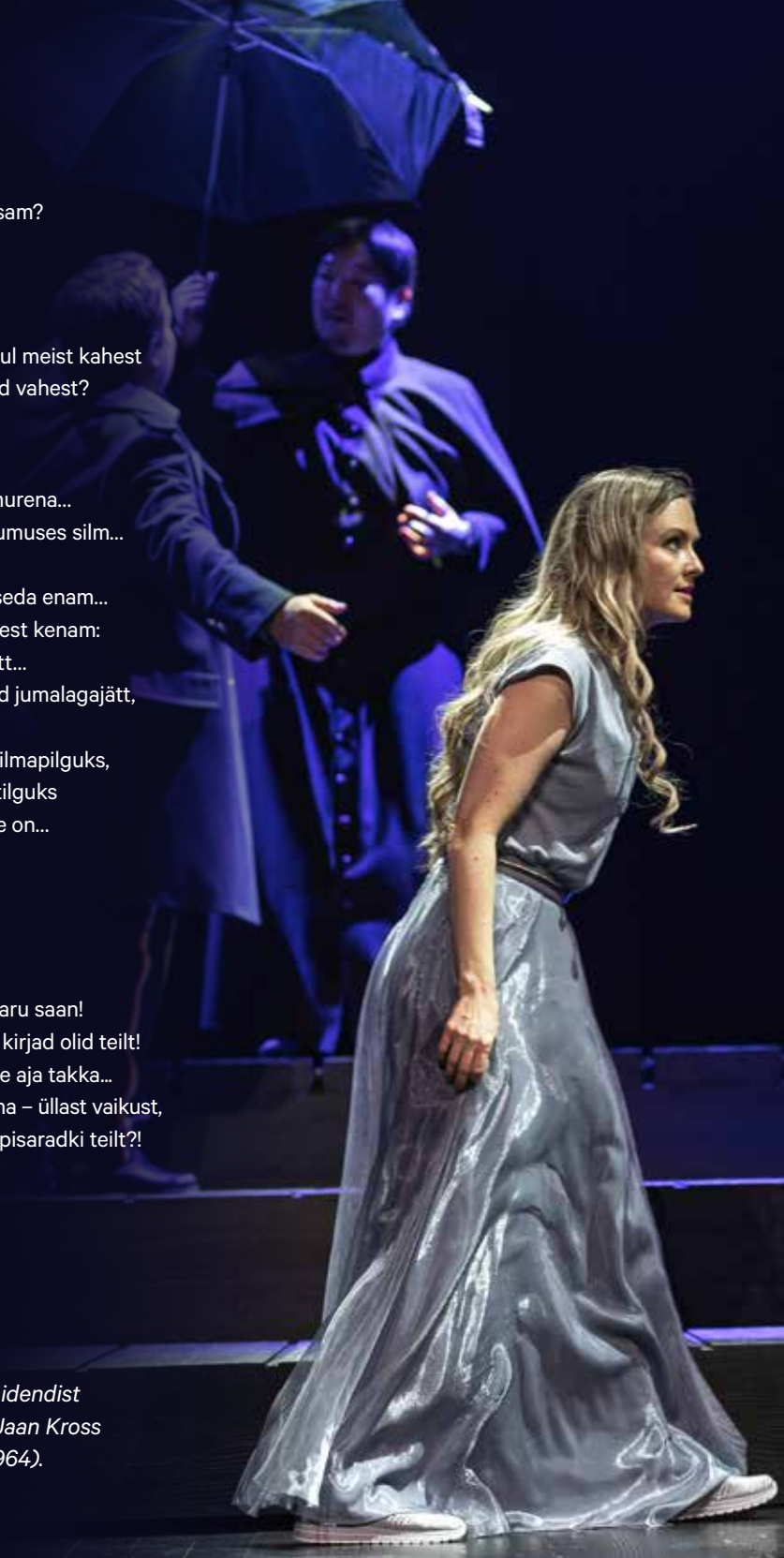
Roxane:

Jah, äkki... Alles nüüd ma kõigest aru saan!
[...] Kõik te üllameelne vale... need kirjad olid teilt!
[...] Mis kõik võib sündida nii kauge aja takka...
Kuid miks siis murda veel – just täna – üllast vaikust,
kui selle kirja peal nii kõnekalt on pisaradki teilt?!

Cyrano:

Kuid veri siin on Christianilt!

*Katkendid Edmond Rostand'i näidendist
„Cyrano de Bergerac“, tõlkinud Jaan Kross
(Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 1964).*

Roxane – Pirjo Jonas
Cyrano de Bergerac – Raiko Raalik

„Harva võib kohata nii eredat ja mitmetahulist karakterit kui Cyrano. Ta on peen poedinatuur ja hulljulge mõõgakangelane. Tema tunneteskaala ulatub säravast koomikast sügava traagikani, tas on uhkust ja alistumatust ülikute ees, põlgust orjameelsuse ja pugejalikkuse vastu, kompromissitust oma loomingu kaitsel, ülevat eneseohverdust ja samal ajal ka ehtnimilikku edevust. Tal on ääretult nõtket ja ere fantaasia ning ta on võimeline sellesse eneseunustusesse sisse elama.“

„Et viimastel aastatel on mind üha rohkem võluma hakanud väljendusrikas meloodika ja muusikaline ilu selle klassikalises tähenduses ja kuna uus ooperiaine oma ajastu ja romantilise häälestatuse tõttu lubas kasutada romantilise (ja muidugi ka kaasaegse) prisma läbi nähtud barokkstilisatsiooni, siis otsustasin rõõmuga just sellise stiililahenduse kasuks. Siit järelendus ühe võimalusena ka klassikalise ooperi vormitraditsioonide kasutamine.“

„Olen kõik oma lavateosed (ja ka sümfoonilised vormid) kirjutanud õiges järjekorras algusest lõpuni. [...] Sageli hakkab juba loodud muusika põhjal oma kangelasi paremini ja õigemini mõistma. [...] Alles teost lõpetades saan teada, milliseks on kujunenud minu tegelaste sisemaailm. Käesolevas ooperis elas sellise metamorfoosi läbi Roxane ja osaliselt ka Christian. Töö käigus hakkasin nende välise kergluse või lihtsameelsuse taga nägema hoopis sügavamaid ja dramaatilisemaid külgi. Muutus ka Cyrano – tugevamini tõusid esile tema poeetilisus ja tragism.“

*Eino Tamberg. Ühe ooperi saamisloost.
Teatrimärkmik 1975/76 (1977).*

Eino Tambergi muusika ja **Jaan Krossi** libreto sümbioosis valminud ooperi „Cyrano de Bergeraci“ esiettekannet oli 1976. aastal Rahvusooperis Estonia. Ooperi lavastas Udo Väljaots, lavastuse dirigendid olid Eri Klas ja Peeter Lilje. Teist korda jõudis „Cyrano“ Estonias lavale 1995. aastal muusikajuht Paul Mägi ja lavastaja Mikk Mikiveri käe all (2005. aastal taas lavale seadnud Neeme Kuningas). Vanemuse teatri repertuaaris on „Cyrano de Bergerac“ seni olnud vaid draamalavastusena (1946, lavastanud Leo Kalmet).

Edmond Rostand (1868–1918)

kasvas üles Marseilles, kus oli eeskujulik kooliõpilane ning ilmutas juba varakult teatrialast annet. 16-aastaselt asus õppima Stanislasi Kolledžis Pariisis. Rostand vaimustus juba nooruspõlves ajaloost ja luges palju, sealhulgas ka Cyrano de Bergeraci teoseid, Neuvillette'i parunessi kirjade kogumikku ning Arrasi piiramist käsitlevaid memuaare ja ajalooramatuid, mis aitasid autoril hiljem „Cyrano de Bergeraci“ ajaloolist konteksti üles ehitada. Kolledži lõpetamise järel jätkas Rostand õpinguid õigusteaduse erialal.

Rostand'i esimesed katsetused näitekirjanikuna jäävad aastasse 1889–1891, ent nii neljavaatuseline vodevill „Le Gant rouge“ („Punane kinnas“), kui Comédie-Française'ile pakutud muusikaline lühikomöödia „Les Deux Pierrots“ („Kaks Pierrot'd“) kukkusid läbi. Samal perioodil ilmusid autorilt trükis luulekogu „Les Musardises“ („Lonkijad“) ja naturalismivastane essee, mis kumbki erilist tähelepanu ei pälvinud. Rostand'i järgmine näidend, komöödia „Les Romanesques“ („Romantikud“) (1894) saavutas Comédie-Française'i laval mõningase edu, samuti võib ärilises plaanis läbikukkumise kiuste lugeda õnnestunuks värssnäidendi „La Princesse lointaine“ („Kauge printsess“) (1895), mille Rostand kirjutas näitleja Sarah Bernhardt'ile, kes mängis peaosas ka mitmes Rostand'i järgnevas näidendis.

Viievaatuseline värsskomöödia „**Cyrano de Bergerac**“ esietendus Porte-Saint-Martini teatris Pariisis, 28. detsembril **1897**. Tollal domineeris teatris peaaesjalikult ühiskonnakriitiline draama. Rostand'i pikk värsvormis teos oma suure tegelaskonna ja erinevate tegevuspaikadega, mis otsis tasakaalu ülevuse ja groteski, väheste tegelastega stseenide ja massistseenide, koomilise ja traagilise vahel, võinuks olla määratud läbikukkumisele, seda enam, et tema senised teosed ei saavutanud märkimisväärset menu. „Cyrano“ ainus edulootus peitus asjaolus, et näidendi nimiosas astus üles endine Comédie-Française'i näitleja, koomiliste rollide poolest tuntud Constant Coquelin. Ometi kujunes

„Cyrano de Bergeracist“ enneolematu menuk, mis on tänaseni üks armastatuid prantsuse näitekirjanduse teoseid, nagu annavad tunnistust teose arvukad adaptatsioonid nii teatrites kui kinolinal. Kuigi teataval määral on prantsuse näitekirjanduse kaanonis kanda kinnitanud ka Rostand'i näidend „Chantecler“ („Kikas“) (1910), ei osutanud ükski tema teistest teostest „Cyrano de Bergeraci“ triumfile vähimatki konkurentsi.

Edmond Rostand (1868–1918) grew up in Marseille. An exemplary student, he showed an early talent for theatre. At 16 years old, he continued his studies at the Stanislas College in Paris. After graduating from college, Rostand undertook further studies in law.

Since his childhood, Rostand was fascinated by history and read voraciously, including works by Cyrano de Bergerac, a historical personage from the 17th century. Rostand was also familiar with the collected letters of the Baroness of Neuville, as well as memoirs and history books about the siege of Arras, which helped the author in developing the historical context of “Cyrano de Bergerac”. Although little factual information is known of Cyrano’s life and certain periods of it remain a mystery, he became the inspiration for Rostand’s well-known play. While most key events of Cyrano’s life are accurately reflected in the play, the author took creative liberties with his relationship to his cousin, as there is no historical proof of a romance between Cyrano and Roxane.

Rostand’s first attempts as a playwright took place in the years 1889–1891. However, both the four-act vaudeville “Le Gant rouge” and the one-act musical comedy “Les Deux Pierrots”, offered to the Comédie-Française, were unsuccessful. During the same period, the author published a poetry collection titled “Les Musardises” and an anti-naturalist essay, neither of which gained much attention. Rostand’s next play, the

comedy “Les Romanesques” (1894) was somewhat successful at the Comédie-Française. Despite its commercial failure, one can also deem successful his verse play “La Princesse lointaine” (1895), which Rostand wrote for the actress Sarah Bernhardt who played the main role in several of Rostand’s plays that followed.

The five-act verse comedy “**Cyrano de Bergerac**” premiered at the Porte-Saint-Martin Theatre in Paris on December 28th, **1897**. The prevalent genre in theatres of Rostand’s time was socially critical drama. Balancing between the sublime and the grotesque, intimate scenes and mass scenes, comedy and tragedy, Rostand’s long verse play with its big cast and varying sets could have been predestined for failure, especially when considering the lacklustre reception of his previous works. The play’s only hope for success was the fact that the titular role was played by the former Comédie-Française actor Constant Coquelin, renown for his comedic roles. Yet, “Cyrano de Bergerac” became an unprecedented success. As demonstrated by countless adaptations on stage and screen, it remains one of the most beloved works in French dramaturgy. Although Rostand’s “Chantecler” (1910) has also become a part of the canon of French dramaturgy, none of his other works offered any competition to the triumph of “Cyrano”.

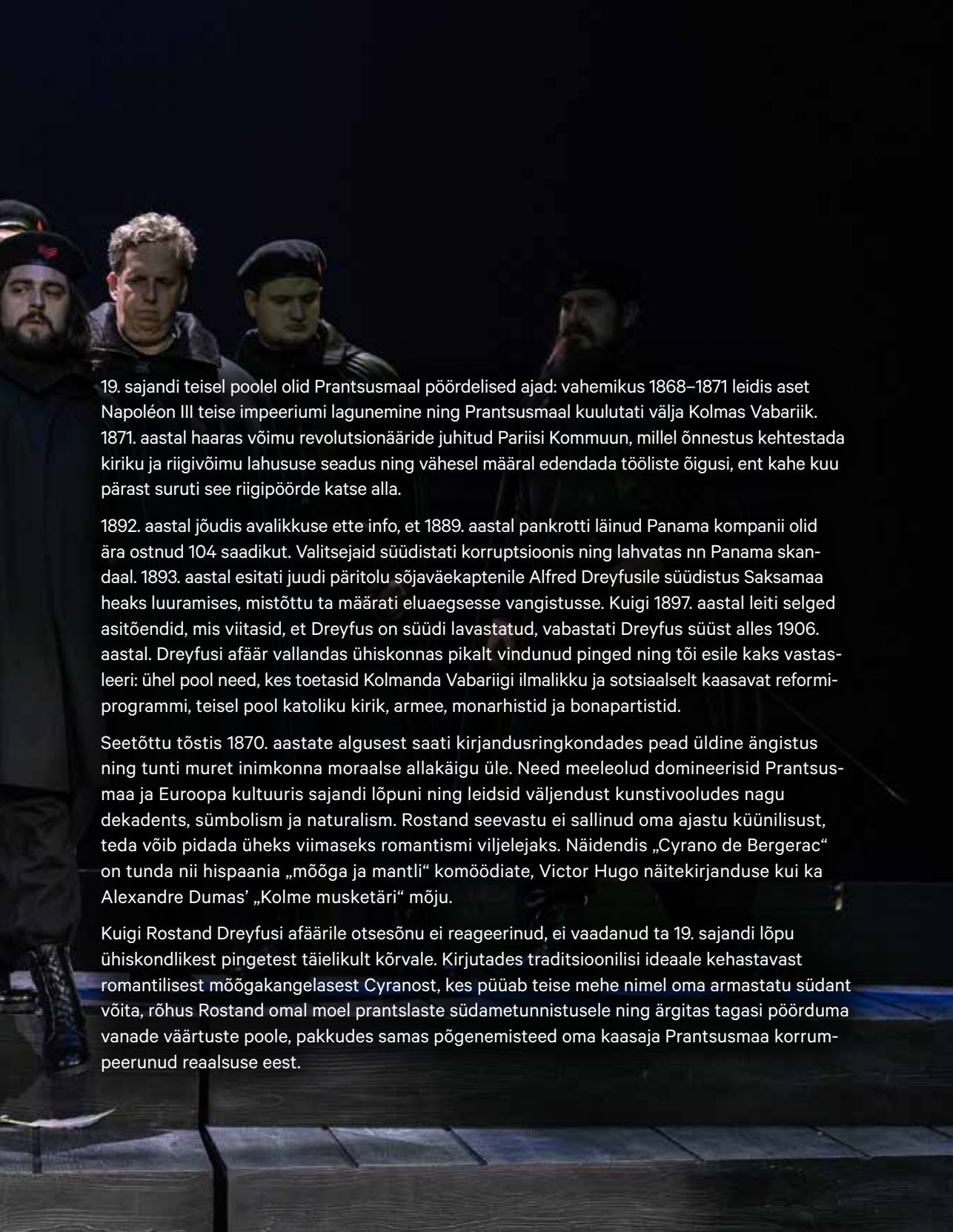

Cyrano de Bergerac – Simo Breede
Roxane – Maria Listra
Christian de Neuvillette – Oliver Kuusik

19. sajandi teisel poolel olid Prantsusmaal pöördelised ajad: vahemikus 1868–1871 leidis aset Napoléon III teise impeeriumi lagunemine ning Prantsusmaal kuulutati välja Kolmas Vabariik. 1871. aastal haaras võimu revolutsionääride juhitud Pariisi Kommuun, mille õnnestus kehtestada kiriku ja riigivõimu lahususe seadus ning vähesel määral edendada tööliste õigusi, ent kahe kuu pärast suruti see riigipöörde katse alla.

1892. aastal jõudis avalikkuse ette info, et 1889. aastal pankrotti läinud Panama kompanii olid ära ostnud 104 saadikut. Valitsejaid süüdistati korrupsioonis ning lahvas n Panama skandaal. 1893. aastal esitati juudi päritolu sõjaväekaptenile Alfred Dreyfusile süüdistus Saksamaa heaks luuramises, mistõttu ta määrati eluaegsesse vangistusse. Kuigi 1897. aastal leiti selged asitõendid, mis viitasid, et Dreyfus on süüdi lavastatud, vabastati Dreyfus süüst alles 1906. aastal. Dreyfusi afäär vallandas ühiskonnas pikalt vindunud pinged ning tõi esile kaks vastasleeri: ühel pool need, kes toetasid Kolmanda Vabariigi ilmalikku ja sotsiaalselt kaasavat reformiprogrammi, teisel pool katoliku kirik, armee, monarhistid ja bonapartistid.

Seetõttu tõstis 1870. aastate algusest saati kirjandusringkondades pead üldine ängistus ning tunti muret inimkonna moraalse allakäigu üle. Need meeleolud domineerisid Prantsusmaa ja Euroopa kultuuris sajandi lõpuni ning leidsid väljendust kunstivooludes nagu dekadents, sümbolism ja naturalism. Rostand seevastu ei sallinud oma ajastu küünilisust, teda võib pidada üheks viimaseks romantismi viljelejaks. Näidendis „Cyrano de Bergerac“ on tunda nii hispaania „mööga ja mantli“ komöödiate, Victor Hugo näitekirjanduse kui ka Alexandre Dumas' „Kolme musketäri“ mõju.

Kuigi Rostand Dreyfusi afäärile otsesõnu ei reageerinud, ei vaadanud ta 19. sajandi lõpu ühiskondlikest pingetest täielikult kõrvale. Kirjutades traditsioonilisi ideaale kehastavast romantilisest möögakangelasest Cyranost, kes püüab teise mehe nimel oma armastatu südant võita, rõhus Rostand omal moel prantslaste südametunnistusele ning ärgitas tagasi pöörduma vanade väärtuste poole, pakkudes samas põgenemisteed oma kaasaja Prantsusmaa korrumppeerunud reaalsuse eest.

Cyrano de Bergerac oli küll Rostand'i lapsepõlvkangelane, ent 19. sajandi teatripubliku jaoks ei olnud tegu tuntud ajaloolise isikuga. Ometi on suur osa „Cyrano de Bergeraci“ tegelaskujudest ajaloolised isikud või põhinevad konkreetsetel prototüüpidel. Lisaks peategelasele leiduvad reaalelulised vasted nii Roxane'ile, Christianile, krahv de Guiche'ile kui ka Ragueneau'le ja Castel-Jaloux'le. Üldjoontes peab Rostand oma näidendis kinni põhilistest Cyrano elu kohta tõendatud faktidest, ent Cyrano ja Roxane'i armastuslugu on puhtalt Rostand'i loominguga vili ega oma ajaloolist tõepõhja.

Christian de Neuvillette oli Neuvillette'i parun, ent kandis päriselus nime Christofle de Champagne. Nagu „Cyrano“ loos kajastub, abiellus ta Cyrano nõo Madeleine Robineau'ga (näidendis nimega Roxane) ning suri Arrasi lahingus. Abikaasa surma järel elas Madeleine vagaduses ja pea täielikus eralduses välismaailmast.

Roxane'i tegelaskuju põhineb kahel sarnase nimega naisel. Üks prototüüpe oli Cyrano nõbu Madeleine Robineau. Lisaks sai Rostand Roxane'i tegelaskuju loomisel inspiratsiooni Marie Robineau nimelisest naisest, kes oli 17. sajandi kirjaniku Mademoiselle de Scudéry sõbranna ning huvitus ka ise kirjandusest. Erinevalt lihtsat päritolu Madeleine'ist liikus Marie kõrgseltskonnas, kus teda tunti Roxane'i nime all.

Krahv de Guiche oli suurest perest pärit aadlik ning sai hiljem Gramont'i hertsogiks. Ta oli abielu kaudu kardinal Richelieu sugulane ning võib arvata, et just see oli üks mõjutegureid, mis tagas de Guiche'ile eduka karjääri ministri, suursaadiku ja Prantsuse kaardiväe kolonelina.

Carbon de Castel-Jaloux oli ka päriselus selle gaskooni kaardiväekompanii kapten, kus Cyrano teenis. Ühtlasi on tema näol tõenäoliselt tegu ühe Cyrano de Bergeraci kirjutatud komöödia „Le Pédant joué“ („Narriks tehtud pedant“) tegelase prototüübiga.

Cyprien Ragueneau tegutses kondiitrina, ent jõudis elu jooksul olla ka poeet ja näitleja. Ajaloost on teada, et oma viimastel eluaastatel töötas ta Molière'i teatris küünlakustutajana.

Cyrano de Bergerac sündis **1619. aastal**, kandes nime Savinien de Cyrano. Ta oli lihtsat päritolu ning kasvas üles Pariisi lähedal maakohas, kust siirdus õppima Pariisi, Beauvais' Kolledžisse. Lisanimi de Bergerac viitab perekonnale kuulunud läänivaldustele. Selle nime all pani ta end 19-aastaselt kirja Castel-Jaloux' kaardiväekompaniisse, kuhu astus koos lapsepõlvesõbra Le Bret'ga.

Cyrano eluaastad jäävad Louis XIII ja kardinal Richelieu valitsusliidu kõrgaega, viimase peamine eesmärk oli tugevdada nii kristluse kui monarhia mõjujõudu ning allutada ka aadelkond kuninga teenimisele. 1635. aastal kuulutas Prantsusmaa Hispaaniale sõja, mis ei jätnud puutumata ka Cyrano elukäiku. 1639–1640 aastail Mouzoni ja Arrasi lahingutes sai Cyrano tõsiselt haavata ning lahkus kaardiväest juba kaks aastat peale liitumist, 21-aastasena.

On teada, et Cyrano lävis teisitimõtlejatega ning tundis huvi filosoofia ja astronoomia vastu. Lühikeseks jäänud sõjaväekarjääri järel asus ta õppima filosoofi ja matemaatiku Pierre Gassendi käe all, kelle mõju on tuntav ka Cyrano satiiri ning teadusfantaasiat lõimivates teostes „Les États et Empires de la Lune“ („Kuu riigid ja impeeriumid“) ning „Les États et Empires du Soleil“ („Päikese riikide ja impeeriumide koomiline ajalugu“). Paraku jõudsid need avalikkuseni alles pärast autori surma tänu tema sõbrale Le Bret'le, kes tekstide avaldamise oma südameasjaks võttis. Neis lugudes kirjeldatakse kujuteldavaid reise Kuule ja Päikesele, naeruvääristades 17. sajandil domineerinud usulisi ja teaduslikke tõekspidamisi, mis paigutavad inimese ja Maa kõige keskmesse. Kuna Cyrano kritiseeris neis teostes religioonis ja üldiselt ühiskonnas valitsevaid võimustruktuure, aitas tema looming ühtlasi populariseerida uusi teadusteooriaid. Näiteks avaldas ta kummagi eelpool nimetatud teosega toetust Descartes'i ja Copernicuse ideedele.

Lisaks on Cyranolt ilmunud kaks näidendit. Elades kaardiväest lahkumise järel suhteliselt kasiinates oludes, kirjutas ta tõenäoliselt 1642–1646 vahemikus valmis komöödia „Le Pédant joué“ („Narriks tehtud pedant“) ning umbes 1647. aasta paiku värsstragöödia „La Mort d'Agrippine“ („Agrippina surm“). Viimane jõudis teatrilavale 1653. aastal, ent keelustati peale esietendust, kuna ühe tegelaskuju repliiki tõlgendati toonaste usuliste tõekspidamiste vastase rünnakuna.

Kuivõrd „Narriks tehtud pedandi“ näol oli tegemist tõelise jandiga, ei saanud klassitsismi vaimus arenevas ühiskonnas ka sellele osaks just eriti soe vastuvõtt. Ometi meeldis tekst väga Molière'ile, kes olevat sellest inspiratsiooni ammutanud kaheks stseeniks näidendis „Scapini kelmused“. Peale ilukirjanduslike teoste ja näidendite kirjutas Cyrano ka poliitilisi lendlehti, kus esines julgete mõtteavaldustega. Tema stiili iseloomustavad jõulised ja originaalsed metafoorid, mida autori kaasajal peeti absurdseks, ent 20. sajandiks kujunesid just Cyrano kirjad erideateks näideteks barokkstiilist.

Aastatel 1652–1654 töötas Cyrano Arpajoni hertsogi teenistuses, ent sai seal hämaratel asjaoludel toimunud õnnetuses puuhaluga vastu pead ning pidi selle tagajärjel töölt lahkuma. Cyrano suri saadud vigastustesse **1655. aastal**, kõigest 36 aasta vanusena. Le Bret ja lesestunud Madeleine Robineau püüdsid ateistist Cyranod veel surma eel ristiisku pöörata, ent pole teada, kas neil see õnnestus. Tema vastuoluliste poliitiliste vaadete tõttu ei saavutanud Cyrano looming laiemat tuntust, tema üksikuid teoseid levitati väiksemas ringkonnas käsikirjadena.

Ragueneau mandlikookide retsept

Looke mul seekord sellest on, kuis teha mandlikooke.
Sa suhkur lahusta,
paar muna vahusta –
kuid hästi vahtu need pead viima –
üks sidrun hõõruta,
mahl klaasi sõõruta
ja lisa värsket mandlipiima.
Siis taigen kasvata,
vorm kergelt rasvata,
veel lisa kübeke aniisi,
kulp veega niisuta
ja kärmelt piisuta
vaht taignapessa tilgaviisi –
ning pista ahju see.
Ei seegi kahju tee,
kui tule tasasemaks roogid.
Siis rõõmsalt-nobedalt
ja pehmelt kobedalt
sealt ilmuvad su mandlikoogid.

Vanemuise sümfooniaorkestri koosseis / Vanemuine Symphony Orchestra

Muusikajuht ja peadirigent / Musical Director and Chief Conductor Risto Joost

Orkestri kontsertmeister / Orchestra's Concertmaster Kristel Eeroja-Põldoja

I viiul / I violin Liam Keneally, Andri Annus, Laura Miilius-Koddanipork, Susann-Elisabeth Kisla, Maria Lepnurm, Vitalij Regensperger, Toomas Hendrik Ellervee, Anne Vellomäe, Laura Kuusma

II viiul / II violin Anna Samsonova, Vlad Câmpean, Sirlu Laanesaar, Silja Câmpean, Žanna Toptši, Hille Niilisk-Rees, Juan Jose Restrepo Duarte, Triinu Raudver

Viola / Viola Kadri Rehema, Svetlana Nukka, Hanno Mait Maadra, Ance Lipste, Daria Motovilova, Tiina Enniko

Tšello / Cello Lauri Sõõro, Camillo Cabassi, Heli Ilumets, Olga Raudonen, Marina Peleševa, Kristaps Grinbergs

Kontrabass / Contrabass Linda Viller, Aivar Eimra, Jaanus Roosileht, Rena Selliov, Hanna-Ingrid Nurm

Harf / Harp Kai Visnapuu

Flööt / Flute Kerstin Laanemets, Marion Strandberg, Heili Mägi

Oboe Anna Šulitšenko, Anastasiia Cherniak, Maimu Kaarde

Klarnet / Clarinet Margus Vahemets, Tõnu Kalm, Heimo Hodanjonok

Fagott / Bassoon Kulvo Tamra, Johanna Tuvi, Stefan Heinrich Kerstan

Metsasarv / French Horn Kreete Perandi, Daniels Sabanskis, Urmas Himma, Richard Tamra, Emils Jauja, Marie Jaksman

Trompet / Trumpet Priit Rusalepp, Marti Suvi, Viljar Lang, Karl Vakker

Tromboon / Trombone Kait Tiitso, Rain Kotov, Laura Muceniece

Löökpillid / Percussions Adam Jeffrey, Alessandro Beco, Ilmar Varjun, Marcelo Ricardo

Orkestri lavameistrid / Orchestra's Stage Technicians Kalev Helmoja, Erik Ivar Haav

Teatrijuht / General Manager Kristiina Alliksaar

Muusikajuht / Musical Director Risto Joost

Balletijuht / Ballet Director Mare Tommingas

Draamajuht / Drama Director Tiit Palu

Lavastusala / Production Department Karis Hindriksoo-Pitsi, Heli Anni

Lavameistrid / Stage Technicians Rello Lääts, Kaupo Jalas, Taivo Pöder,
Tanel Pärn, Urmas Poom, Jüri Urbel

Dekoratsiooniala / Stage Set Department Marika Raudam, Mait Sarap, Innari Toome,
Ain Austa, Andres Lindok, Katrin Pahk, Leenamari Pirn, Jane Aus, Terje Kiho, Armin Luik,
Aleksander Karzubov, Indrek Ots, Mart Raja, Karmo Kiivit, Einar Pallas

Kostüümiala / Wardrobe Department Liisi Ess, Ivika Jõesaar, Ruth Rehme-Rähni, Külli Kukk, Edith
Ütt, Ljubov Guzun, Ivi Vels, Kaire Arujõe, Valentina Kalvik, Inkeri Orasmaa, Olga Vilgats,
Irina Medvedeva, Heli Kruuse, Natalja Malinen, Luule Luht, Tia Nuka, Elli Nöps, Anneli Vassar, Kertu
Lepasaar, Juta Reben, Toomas Vihermäe, Ljudmila Nikolajeva

Riietusala / Costume Warehouse Raina Varep, Kaidi Mikk, Kai Vahter, Kadri Kangur

Grimm ja soengud / Make Up and Hair Stylists Kelly Treier, Rutt Laikask,
Mare Kuul, Viktoria Rüster, Roberta Türkson

Rekvisiidiala / Stage Prop Department Liina Martoja, Mirka Porrassalmi,
Kärt Paasik, Angelika Aun, Kaie Uustal, Annaleena Adamson

Valgusala / Lighting Department Andres Sarv, Imbi Mälk, Raul Telliskivi, Taivo Pöder

Heli- ja videoala / Audio-Visual Department Andres Tirmaste, Juho Porila,
Martin Salundi, Toivo Tenno

Kavalehe teostus / Program Team:

Toimetaja ja tõlkija / Editor and translator Kerttu Piliste

Kujundaja / Designer Katrin Leement

Fotograaf / Photographer Heikki Leis

Kasutatud materjalid:

Denis Roger-Vasselini annotatsioonid ja saatetekstid Edmond Rostand'i näidendile
„Cyrano de Bergerac“ (Paris: Hachette Livre, 1997).

Pierre Lauxerois' saatetekstid Edmond Rostand'i näidendile „Cyrano de Bergerac“ (Paris: Bordas, 1990).

Jaan Krossi järelsõna Edmond Rostand'i näidendile
„Cyrano de Bergerac“ (Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 1964).

Gérard Labrune, Philippe Toutain. *Prantsusmaa ajalugu* (Tallinn: Valgus, 2000).

Sarah Kay, Terence Cave, Malcolm Bowie. *The Modern Period: 1789-2000. A Short History of French Literature* (Oxford: Oxford University Press, 2003).

<https://www.britannica.com/biography/Edmond-Rostand>

<https://www.britannica.com/biography/Savinien-Cyrano-de-Bergerac>

Emakeelne kultuur on hindamatu väärtus.

30. detsembril 2006 asutasime Vanemuise Fondi,
et hoida ja toetada Eesti teatrikunsti.
Lubame hea seista fondi käekäigu eest

Olga Aasav, Kalev Kase, Mart Avarmaa, Tartu linn

Vanemuise Fond on loodud teatri töötajate erialase arengu ja koolituse toetuseks. Fondi on võimalik teha annetusi:

SA Tartu Kultuurkapital / Swedbank IBAN: EE092200221011379347, SWIFT: HABAEEX /

SEB Pank IBAN: EE251010102052050006, SWIFT: EEUHEEX

Märksõna: VANEMUISE FOND

Suur aitäh teile Vanemuise fondi poolt:

Olga Aasav, Andrus Ansip, Mart Avarmaa, Alar Kroodo,
Kalev Kase, Mati Kermas, Eero Timmermann,
Tartu linn, Vanemuise advendikontserdil annetajad

Teatri peatoetaja

Aasta toetaja

Koostööpartner

Suvekontserdi peatoetaja

Autopartner

Ametlik hotellipartner

KULTUURIMINISTREERIUM

Kanname elamusi

Kõige mõnusam aeg ootab

MARTELL
COGNAC
FONDÉE EN 1715

TÄHELEPANU! TEGEMIST ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

ELAMUSTEKS LOODUD

TOYOTA COROLLA CROSS

Teatrielamuste toetaja
amservauto.ee

AMSERV
TOYOTA ON MEIE HING

Hölm
RESTORAN

MAITSEELAMUSI TÄIS ÕHTU TARTU SÜDALINNAS
ÜLIKOOLI 14 // WWW.HÖLM.EE

MICHELIN
2022

Hölm

vanemuine.ee